

Oktober 2013

AMU – Et arbejdsmarkedspolitisk redskab under pres

Efter fem år i finanskrisens skygge spores i øjeblikket forsigtig optimisme i forhold til et opsving i dansk økonomi. – Inden for visse grene af industrien, i byggeriet og energisektoren foretages ikke ubetydelige ansættelser. Med de rigtige politiske prioriteringer giver det begyndende opsving mulighed for at beskæftige et større antal kortuddannede ikke mindst i forhold til de store infrastrukturprojekter.

Det er indiskutabelt, at alle grupper på arbejdsmarkedet skal løftes kompetencemæssigt, hvis kravene til kvalifikationer løbende skal kunne matches og produktiviteten samt konkurrenceevnen forstærkes. Regeringen har taget en række initiativer til styrkelse af de videregående uddannelser og vil nu – endelig – også tage fat på en reform af erhvervsuddannelserne. Men for de mange voksne kortuddannede på arbejdsmarkedet er det svært at få øje på en politisk opprioritering af deres kompetenceudvikling, så de får bedre mulighed for at fastholde og komme ind på et arbejdsmarked, der også beskæftigelsesmæssigt presses af udenlandsk arbejdskraft. I stedet for en opprioritering må de kortuddannede se på, at AMU-aktiviteten er i frit fald

Arbejdsmarkedsuddannelserne, som er møntet på de voksne ufaglærte og faglærte, har helt fra etableringen været tænkt som et arbejdsmarkedspolitisk redskab. – Et middel, der skal medvirke til at omstille arbejdskraften kompetencemæssigt, når bl.a. strukturelle ændringer betinger dette. Ved en hurtig og målrettet uddannelsesindsats muliggør systemet, at kortuddannede kan vedligeholde deres kvalifikationer eller erhverve nye. Målgruppen bliver dermed i stand til at udføre nye arbejdsopgaver i et eksisterende job, når jobindholdet ændres som følge af ny teknologi, materialer, udstyr, organiseringsformer og certifikatkrav - eller indtage nye job og nye funktioner i andre brancheområder.

AMU's opbygning sikrer, at der kan uddannes såvel i bredden som niveaumæssigt. Behovet for både brede, men også stærkt specialiserede kompetencer kan således tilgodeses. Systemet er endvidere indrettet, så det er muligt at opnå en fuld faglært status, hvad mange voksne benytter sig af. Hermed bliver der tale om et uddannelsesmæssigt løft, der rækker ud over kursusaktiviteter blot til opfyldelse af akutte behov.

Det er i stor udstrækning AMU-programmet, der aktuelt kan medvirke til, at der er kvalificeret arbejdskraft til de sektorer, hvor der er fremgang. Det er derfor afgørende, at det system, der kan sikre faglig og personlig kompetenceudvikling og dermed den fleksibilitet, der modsvarer arbejdsmarkedets varierende behov, geares til fortsat at have den funktion. F.eks. når Siemens, Bladt m.fl. aktuelt står overfor at skulle udvide deres arbejdsstyrke betydeligt på grund af vækst og nye markedsandele.

AMU på katastrofekurs

Fra politisk hold er det over en bred kam meldt ud, at håndtering af kriser samt udnyttelse af teknologiudvikling og globalisering fordrer livslang læring og kompetenceudvikling i arbejdsstyrken. Aktuelt er situationen dog den, at AMU-aktiviteterne fra 2010 og til nu næsten er halveret. Udviklingen er med andre ord i modstrid med behovene.

Årsagerne til det dramatiske aktivitetsfald på AMU er naturligvis flere, men kan først og fremmest tilskrives en gennemgribende forringelse af systemets økonomiske rammevilkår, der yderligere forværres med finanslovsforslaget for 2014.

Sammenhæng mellem rammer og aktivitet – konjunkturer og uddannelsesforbrug

At rammevilkårene er afgørende for at understøtte en politisk ambition om mere AMU-uddannelse til de kortuddannede bekræftes af erfaringerne fra 00'erne, hvor en trepartsaftale udløste 1 mia. i 2008 til 2010 til en styrkelse af erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse af kortuddannede. Midlerne skulle finansiere en større aktivitet svarende til knap 10.000 årselever i perioden 2008-2010, herunder følgende forbedrede rammevilkår:

- Justeringen af undervisningstaksterne på AMU på 30 mio. kr. fra 2007 videreført i perioden 2008 til 2011
- Takstforhøjelse på 80 mio. kr. i perioden 2008 til 2010 til at styrke uddannelsesinstitutionernes vilkår
- Lov om VEU-centre med henblik på institutionelt fokus på opgaveløsningen samt bedre resourceudnyttelse

De styrkede rammevilkår fik den tilsigtede effekt. I perioden 2007-2010 var der tale om en stigning fra knap 10.000 årselever på AMU i 2007 til godt 15.000 årselever i 2009, som omtrent blev opretholdt henover 2010. - Et resultat, den daværende regering og parterne udtrykte tilfredshed med i forhold til at tackle de nye udfordringer.

Den nuværende AMU-aktivitet er ca. på niveau med aktiviteten i 2006, og det er svært at argumentere for, at krisen og de krav, der stilles til virksomhedernes og især de kortuddannede medarbejders omstillingsevne og kompetencer, er blevet mindre i dag som følge af krisen! - Ifølge Undervisningsministeriet skal forklaringen på de seneste års store aktivitetsfald søges i "de politiske beslutninger om ændringer i de økonomiske rammevilkår for udbud af AMU."

Den negative prioritering af AMU i forbindelse med Genopretningspakken fra 2010 og finanslov 2011 førte til følgende forringelser:

- Nedsættelse af satserne på VEU- godtgørelse, befordring samt kost og logi
- Fuld deltagerbetaling for personer med en videregående uddannelse
- Takstnedsættelser samt forhøjet deltagerbetaling
- Prisloft på 6 ugers selvvalgt uddannelse for nyledige – senere ophævet (2012), mens der fra 2. halvår 2013 er indført en karenperiode på 4 måneder
- Strammere effektiviseringskrav til uddannelsesinstitutionerne

Det dramatiske fald i AMU-aktiviteten skyldes således i alt overvejende grad, at de økonomiske vilkår for at planlægge og gennemføre arbejdsmarkedsuddannelser er blevet markant forringet både for de virksomheder og medarbejdere, der kan se nødvendigheden af at blive dygtigere, og for de uddannelsesinstitutioner, der skal udbyde og gennemføre uddannelserne.

På landets erhvervsskoler kæmpes i øjeblikket en umulig kamp for at få økonomien på AMU-uddannelserne til at hænge sammen. Nogle steder hersker der hos de ansvarlige bestyrelser usikkerhed om det økonomisk forsvarlige i, at selvejende institutioner vedbliver at prioritere et uddannelsesprogram, der giver underskud.

Det nuværende aktivitetsfald i AMU omfatter både beskæftigede og ledige, men rammer især ufaglærte og aktiviteten inden for den private sektor. Krisen har bevirket, at mange virksomheder kun har sin kernearbejdsstyrke tilbage, hvorfor det mange steder er vanskeligt at gennemføre uddannelsesaktiviteter. Der udvises tilbageholdenhed i forhold til nyansættelser samt etablering af jobrotation på det private område. Opfordringer og pres fra faglige repræsentanter er ligeledes sat på stand by. - Nedprioritering af uddannelse som aktiveringsredskab i beskæftigelsespolitikken har medført, at udgifterne til uddannelsesaktivering ved jobcentrene de seneste to år er faldet 20%, hvilket naturligvis slår igennem på AMU. Risikoen for, at AMU i en ikke så fjern fremtid udfases, er stor.

Oftentimes har der kunnet konstateres et hensigtsmæssigt sammenfald mellem konjunkturer og AMU-aktivitet på den måde, at lavkonjunktur har medført et øget uddannelsesforbrug og omvendt i en højkonjunktur. Det viser bl.a. årene 2008-2010. Men forskellige politiske indgreb, har brudt denne "rytme".

Forventninger til en kommende beskæftigelsesreform og Vækstplan DK

Beskæftigelsesministeren har adskillige gange slået til lyd for, at en kommende beskæftigelsesreform skal gøre op med meningsløs aktivering og i stedet sikre, at ledige er bedre stillet kompetencemæssigt, når de kommer i job igen. – Beskæftigelsesreformen giver sammen med den mia., der er omtalt i Vækstplan DK, som i 2014 – 17 skal udmøntes i forhold til en styrket voksen- og efteruddannelsesindsats forhåbninger om tiltag, der vender det nuværende aktivitetsfald.

Ved flere henvendelser til Undervisningsministeren om konsekvenserne af det nuværende finanslovsforslag i forhold til taksforringelserne på den erhvervsrettede voksen- og efteruddannelse, har ministeren i sine svar henvist til Vækstplanen, men har også meddelt, at der ikke har kunnet udmeldes noget konkret om en evt. udmøntning på AMU-området. – I forbindelse med brevvekslingen er en anvendelse af store uforbrugte midler på EVE-bevillingen til en genopretning af AMU-taksterne blevet foreslået, men afvist.

Konsekvenser af manglende politisk handling

Skal et kommende økonomisk opsving udnyttes og en stigende efterspørgsel efter kvalifikationer imødekommes, er det afgørende, at AMU-udbuddet er tunet til formålet. Konsekvenserne af manglende politisk handling, som kan optimere tilbuddet og stimulere efterspørgslen, er skitseret nedenfor.

- Det bliver sværere for de kortuddannede, hvoraf de ufaglærte p.t. kun tegner sig for 30% af den samlede uddannelsesaktivitet på AMU, at fastholde beskæftigelse på et udsat arbejdsmarked. Risikoen for marginalisering øges
- Konkurrenceevnen stækkes da virksomhederne får en mindre produktiv arbejdsstyrke
- Manglende mulighed for at få kvalificerede medarbejdere vil betyde øget rekruttering af udenlandsk arbejdsstyrke, som ud over at fortrænge dansk arbejdsstyrke, bl.a. vurderes at indvirke negativt på skatteprovenuet
- Aktivitetsfald sammen med underskudsgivende takster influerer negativt på uddannelsesinstitutionernes økonomi. Skolerne overvejer prioriteringen af AMU-programmet – og produk-

tionsapparatet afvikles delvist. Reetablering bliver dyr og vanskelig Og det bliver vanskeligt at starte nye uddannelser på nye jobområder.

Løsningsmuligheder:

- Tilvejebringelse af rammevilkår, der sikrer, at uddannelsesinstitutionernes udbud kvalitativt og kvantitativt er ajourført behovene såvel aktuelt som mere langsigtet
- Her og nu bør der gives et tilskud til genopretning af AMU-taksterne, så det sikres, at efterspørgslen efter arbejdskraft til bl.a. infrastrukturprojekterne kan imødekommes. - Ifølge Leo Larsen udvalget forventes et kommende behov svarende til 8.- 20.000 mandår ca. 10 år frem i tiden - ca. 40% heraf forventes at udgøres af ufaglærte. – Der bliver behov for medarbejdere på alle niveauer. Det vil derfor være nødvendigt at opkvalificere beskæftigede i sektoren, samt op-/ omkvalificere ledige, der kan rekrutteres til området. – Manglende kanalisering af midler til skolerne NU, vil betyde at AMU-udbuddet er neddroset, når der for alvor kommer gang i bygge-/ og anlægsaktiviteterne
- Sideløbende med et tilskud kan foretages et taksteftersyn, så AMU-taksametrene fremadrettet gøres omkostningsnære
- Forbedrede rammevilkår i forhold til tilbageførelse af VEU- og befordringsgodtgørelse, tilskud til kost og logi, samt almindelig deltagerbetaling for personer med en videregående uddannelse til niveauet fra før 2011 ville påvirke efterspørgslen positivt og dermed sikre et mere balanceret arbejdsmarked. – I forhold til deltagere med videregående uddannelse, er det ledersegmentet, der ikke længere frekventere de organisatoriske uddannelser. Det har den forstærkende negative effekt, at medarbejderne også udebliver. Det er således ofte et samlet team, der anvender kurserne.
- Mulighed for at ledige kortuddannede kan gennemføre målrettede opkvalificeringsforløb i forhold til behovene i de respektive arbejdskraftoplande via 6 ugers selvvalgt eller en udvidet varighed. Trækket kan for nemheds skyld ske via EVE-bevillingen med en efterfølgende udligning mellem UVM og BM. - En Rambøll-rapport fra 2011 viser, at netop kortuddannede, der har anvendt ordningen, nogle måneder herefter oplever en forstærket tilknytning til arbejdsmarkedet.